

DEJSTVA BRIGADE U TOKU ZAVRŠNIH OPERACIJA ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE LIKE I HRVATSKOG PRIMORJA I PRI UNIŠTENJU NEMACKOG 97. ARMIIJSKOG KORPUSA

1. Proboj neprijateljske odbrane na frontu severo-zapadno od Udbine i oslobođenje Krbavskog polja

U dogovorima Tito-Tolbuhin-Aleksender u Beogradu, februara 1945. god., postignuta je saglasnost da se usklađe operacije Jugoslovenske armije sa jedinicama Crvene armije u Mađarskoj i anglo-američkih armija u Italiji. U to vreme pred frontom Jugoslovenske armije nalazile su se jake nemačke snage, pod čijom komandom su bile i preostale kvislinške jedinice, ukupne jačine oko 400.000 vojnika.

Plan završnih operacija Jugoslovenske armije predviđao je: grupisanim snagama i sredstvima probiti neprijateljski front u Sremu — 1. i 3. armija — i Lici — 4. armija; a potom energičnim nastupanjem desnim krilom — 3. armija — dolinom Drave ka Koruškoj i levim krilom — 4. armija — uz jadransku obalu ka Trstu, Soči i gornjem toku Drave — zatvoriti obruč oko nemačke grupe armija „E“ u oblasti Julijskih Alpi i Karavanki. Armije u centru — 1. i 2. — imale su da nastupaju opštim pravcem Zagreb—Slovenija.²¹⁰

Završne operacije počele su 20. marta ofanzivom 4. armije, koja je dobila zadatak: da razbije neprijateljski front na odseku reka Una—Jadransko more i energičnim

^{1,4} „Vojna enciklopedija“, tom 6, str. 123.

nastupanjem kroz Liku i Hrvatsko Primorje izbije na reku Soču.²"

Za izvršenje dobijenog zadatka Stab 4. armije je odlučio: glavnim snagama — 9, 13, 19, 20. i 26. divizije, 1 tenkovska, artiljerijska i inžinjerijska brigada — razbiti neprijateljski front u Lici, okružiti i uništiti neprijateljske snage i sprečiti njihovo povlačenje u dolinu reke Une. ili u pravcu Okulina i Karlovca, odakle bi mogle ugroziti bok i pozadinu Armije ili ojačati odbranu 97. nemačkog korpusa u Istri. Po probijanju neprijateljskog fronta u Lici, glavne snage Armije imale su da nastupaju glavnim pravcem: Gospić—Senj—Rijeka—Trst, ali. korpus u Lici 7. i 9. u Sloveniji da vrše aktivna dejstva u pozadini neprijatelja, kako bi se on j>rikovao za uporišta i sprečio u manevrovanju svojim snagama.

Na osnovu ideje štaba 8. korpusa naređeno je divizijama da izvrše pokrete na koncentracijsku prostoriju 4. armije: Otrić—Srb—Mazin—Lovinac—Sv. Rok—Gračac.

Prema dobijenoj zapovesti 19. divizija se prikupila u rejonu: Lovinac—G. Ploča—Sv. Rok. Pokret jedinica 19. divizije usledio je 15. marta. 6. brigada je krenula pravcem Benkovac—Obrovac—Sv. Rok—Lovinac—Ploča, gde je stigla 17. marta.

Front od doline reke Une do Jadranskog mora u Lici, branile su snage 15. brdskog nemačkog korpusa u čijem su sastavu bile: 373. i 392. nemačka i 10. i 11. ustaška divizija.

Neprijateljski front se protezao na liniji: G. Lapac—Kuk — Lončarić — Udbina — Rebić — Mekinjar —. Ljutica — Roksandića-vrh — Ljubovo — Lički Osik — Gospic—Karlobag.

4. armija je imala da izvrši proboj fronta u Lici na dva pravca i to:

— glavnom, na svom desnom krilu, u dolini reke Une, gde je i grupisala svoje glavne snage i sredstva 20. i 26. divizija, tenkovsku brigadu i armijsku artiljerijsku

»" 1. marta 1945. godine Vrhovni štab NOV i POJ preimenovalo je Narodnooslobodilačku vojsku u Jugoslovensku armiju, a Vrhovni štab u Generalštab Jugoslovenske armije.-Od jedinica 8. i 11. korpusa formirao je 4. armiju, a za navedenu operaciju (Arhiv, VII, reg. br. 3—1/1, k. 311).

brigadu radi nastupanja pravcem G. Lapac—D. Lapac—Nebljusi—Bihać, gde su bile glavne nemačke snage;

— pomoćnom, 19. divizija, između pl. Plješevice i ličkog srednjogorja da bi nastupala pravcem: Komić—Udbina—Jošane—Bijelo Polje—Korenica.

Snage 11. korpusa i jedna brigada 9. divizije štitile su levi bok armije i vezivale neprijateljske snage za sebe da bi olakšale izvršenje glavnog zadatka.

Na odseku fronta za probaj 19. divizije Ivanov vrh, k. 925 — Stražbenica, k. 879 — Oštra strana — Koviljača — nalazili su se delovi 15. brdskog nemačkog korpusa:

— 2. bataljon 384. pešadijskog puka 373. divizije na položajima: Korija, k. 867 — Udbina — Gradina, k. 738 — k. 709 (kod sela Rebića);

— 2. i 3. bataljon 847. pešadijskog puka 392. nemačke divizije na položajima: s. Mekinjar—Ljutica, k. 943 — Rosandića-vrh, k. 957.

Svoju spoljnu odbranu neprijatelj je organizovao, ispred Udbine, na liniji: Babina glava, k. 1097 — Ivanov vrh, k. 1093.

Štab 19. divizije je odlučio:

— sa jednom brigadom obuhvatnim manevrom zauzeti Udbinu; drugom probiti front kod s. Mekinjara, preseći Krbavsko polje, kod s. Jošane, i put Udbina—Korenica i nastupati preko Debelog brda ka Korenici; trećom svojom brigadom nastupati obuhvatnim manevrom, pravcem Ljutića—Šalamunić—Bunić. Cilj je bio prodreti ka Korenici i spojiti se sa snagama 11. korpusa.

Na osnovu odluke štaba divizije 6. brigada je imala zadatak da nastupa severnim padinama Oštare strane, k. 911, pravcem Mekinjar, Jušane. Granica desno: Gornji Rebić, k. 689; granica levo (sa 14. brigadom): Pilipovača, k. 636 zaključeno. Cilj je bio da se probije neprijateljski front i preko Krbavskog polja izbije na put Udbina—Korenica.

Brigadu je podržavao 3. brdski motorizovani divizion (tri baterije), armijske artiljerijske brigade i 2. tenkovski bataljon 1. tenkovske brigade.

Desno, na Udbinu, napadala je 5, a levo, na Šalamunić i Bunić, 14. brigada. Front na odseku probaja 6. bri-

gade branili su 2. i 3. bataljon 847. pešadijskog puka 392. nemačke divizije.

Štab 6. brigade rasporedio je za napad svoje bataljone na sledeći način:

2. bataljon, ojačan sa jednim vodom tenkova, napada na odsek fronta, zaključno G. Rebić — desno i levo zaključno Golo brdo, k. 799;

3. bataljon napada odsek fronta isključno Oštraljava, do puta s. Mekinjar—Vrebac;

1. bataljon napada desno od puta s. Mekinjar—s. Vrebac i levo zaključno Pilipovača;

4. bataljon u brigadnoj rezervi u rejonu k. 868.

Komandno mesto štaba 6. brigade bilo je u rejonu Koviljača.

Artiljerijska priprema počinje u 5, a napad u 6 časova ujutro 20. marta 1945. godine.

Posle artiljerijske pripreme, koja je trajala jedan čas, bataljoni su otpočeli da nastupaju u pravcu neprijateljskih položaja. 20. marta u 6,30 časova 2. bataljon se razvio na polaznim položajima i krenuo u napad streljačkim strojem u pravcu odseka Golo brdo, k. 795 — s. G. Rebić. Otvarami vatu na jedinice bataljona, neprijatelj je otvorio svoju liniju obrane. Uočivši da je neprijatelj svojim glavnim snagama poseo Golo brdo k. 795, bataljon je njenega koncentrisao jaku minobacačku vatru, posle čega* je usledio energičan napad i neprijatelj je počeo da stvarači u pravcu s. Mekinjara i s. G. Rebića. Čete ovog bataljona su gonile neprijatelja u povlačenju, potisle ga iz s. Mekinjara i G. Rebića u pravcu D. Rebića, gde su se spojile sa jedinicama 5. brigade.

3. bataljon je nešto sporije nastupao u pravcu s. Mekinjar, te nije dovoljno iskoristio uspeh 2. bataljona pada u s. Mekinjaru odseče neprijatelja, već je ušao u s. Mekinjar, kad se neprijatelj povlačio u pravcu s. Tolića.

1. bataljon je sa izvesnim zakašnjenjem otpočeo sa napadom. On je jednom svojom četom i vodom tenkova nastupao iz s. Breštane u pravcu s. Mekinjara, a sa drugom svojom četom, nastupajući padinama Pilipovače, napao neprijatelja na k. 778. Njegovo nastupanje ometao je neprijatelj koji je držao položaje na k. Ljutici i Golom vrhu.

Štabovi brigada 19. divizije i štab 1. tenkovske brigade posle odluke za proboj fronta neprijatelja na odseku D. Lapac—Karlobag. marta 1945. godine, zaselak Parčići kod Lovinca u Lici. Stoj: sleva na desno: 1. Mile Afarčetić, operation! oficir pri štabu divizije, 2. Dušan Starčević, načelnik veza divizije, 3. Ante Gvardijol, komandant 5. brigade, 4. Danilo Damjanović — Danić, načelnik Štaba divizije, 5. Vladimir Maričić, komesar 5. brigade, 6. Nikola Sofranac, komandant artiljerijske brigade, 7. Slavko Božović, načelnik politodjela divizije, 8. Franc Hočević, komesar 1. tenkovske brigade, 9. Kazimir Nekić, komesar 0. brigade, 10. Rade Repac, komandant 6. brigade. Kleće: sleva na desno: 11. Boško Marić, komesar artiljerijske brigade, 12. Dušan Bursać, načelnik operativnog odseka divizije, i 13. Vlajko Vlaisavljević, načelnik štaba 1. tenkovske brigade

Učestvujući u borbama, zajedno sa snagama 14. brigade, pri zauzimanju navedenih položaja, 1. bataljon, koji je i inače bio u zakašnjenu, sa ovim je još više izgubio u vremenu pa je propustio da neprijatelju odseće odstupnicu iz s. Mekinjara ka s. Toliću.

Po ovlađivanju s. Mekinjar, štab 6. brigade je odmah uputio svoj 2. bataljon preko Krbavskog polja u južni deo sela Jošane, sa zadatkom presecanja puta Udbina—Korenica i sprečavanja odstupanja neprijatelja iz Udbine. Bataljon je, ojačan vodom tenkova, u 12 časova krenuo na izvršenje ovog zadatka, prešao Krbavsko polje, presekao

cestu i poseo položaje na liniji: Čičibor k. 955 — k. 914 — k. 808.

Istovremeno je štab brigade upotrebio i 4. bataljon iz brigadne rezerve sa zadatkom da prede Krbavsko polje u pravcu severni deo s. Jošana i nastupa prema s. Debelo Brdo i s. Pećani, radi sprečavanja neprijateljskih protivnapada sa pravca Korenica.

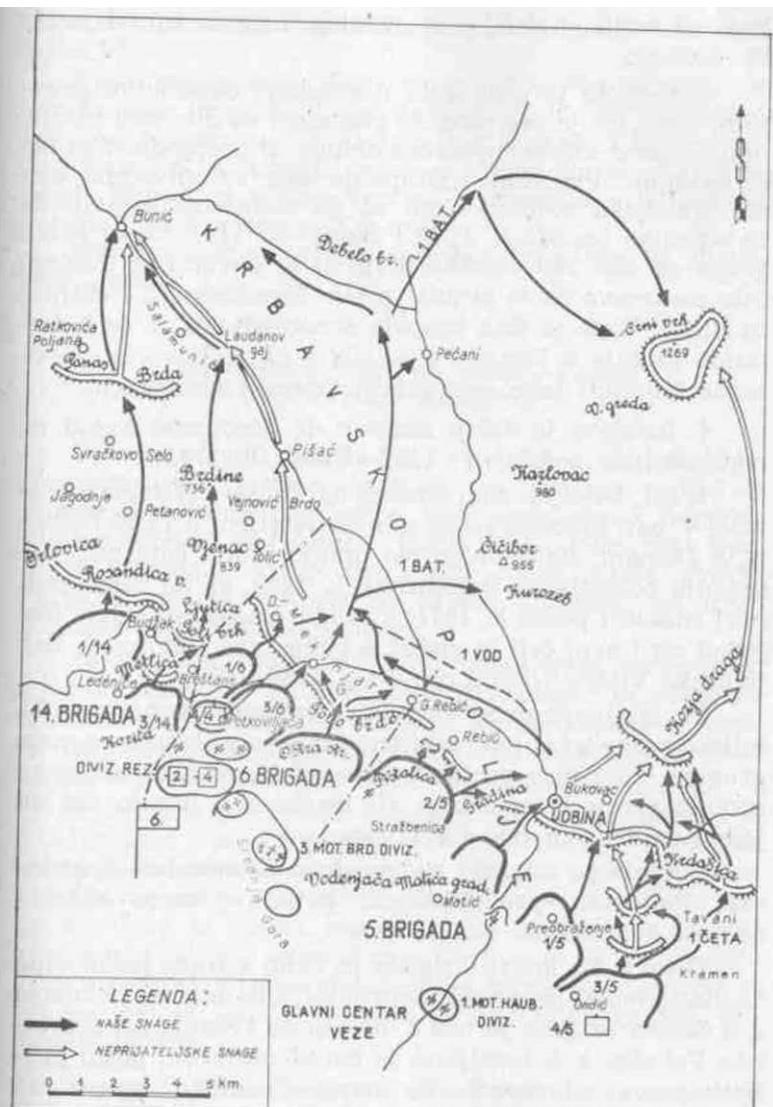
Brigada je sa svim svojim jedinicama prešla Krbavsko polje i stigla u s. Debelo Brdo u vreme kad je neprijatelj pokušao da se sa delom svojih snaga probije u pravcu Korenice, ali su ga 2. bataljon i vod tenkova naterali u pravcu Udbine.

Oko 13,30 časova neprijatelj je pod pritiskom 5. brigade napustio Udbinu i povukao se Kozjom dragom u pravcu G. Kamensko sa namerom da se spoje sa glavnim svojim snagama u D. Lapcu. 14. brigada je gonila neprijateljske delove, koji su se povukli od Mekinjara u pravcu Bunića. Pokušaj neprijatelja da zadrži snage ove brigade na položajima južne ivice Laudonova gaja nije uspeo i 14. brigada je do 18 časova zauzela i oslobođila Bunić.

Radi izvlačenja svojih glavnih snaga iz Udbine, neki neprijateljski delovi poseli su k. 804, na ulazu u Kozju dragu. Stab 6. brigade, sadejstvujući u gonjenju sa 5. brigadom, doneo je odluku da sa svojim 3. bataljonom i vodom tenkova odbaci neprijatelja sa k. 804. Posle dobro koncentrisane mitraljeske i minobacačke vatre 3. bataljon je izvršio napad i nakon kraće borbe neprijatelj je odbaćen sa k. 804. Tom prilikom su mu naneseni ozbiljni gubici. Borbe u rejonu Udbine prestale su u 16,20 časova. Nemci su uspeli da se povuku Kozjom dragom u pravcu Kamenska.

6. brigada je zanoćila u rejonu: Jošane—Debelo Brdo—Pećani, a 4. bataljon je stigao do mraka u s. Frkašić.

Da bi se onemogućilo neprijatelju, koji se izvukao iz Udbine u pravcu Gornjeg Kamenskog, da se povuče na masiv Plješevice, stab 19. divizije je naredio stabu 6. brigade da u zoru 21. marta produži nastupanje pravcem: Debalo Brdo—Klašnica—Frkašić—Kamensko. Na ovaj način trebalo je preseći odstupnicu ne samo neprijateljskim snagama, koje su se povukle iz Udbine već i onim

Proboj fronta u Krbavskom polju (mарт 1945.)

koje se budu povlačile iz Donjeg Lapca, ispred snaga 26. divizije.

6. brigada je preduzela nastupanje određenim pravcem, s tim što je pre pokreta glavnine, na dva sata ranije, uputila pred sobom izvidačke delove. U prethodnici je bio 2. bataljon. Prilikom nastupanja bila su uhvaćena dva neprijateljska vojnika i oni su na saslušanju izjavili da se otprilike između k. 1262 i Cuma—k. 1141 nalazi jedna grupa od oko 200 vojnika (koji su se povukli iz Udbine) i da namerava da se probije preko Kamenskog i Nebljusa za Bihać. Tada je štab brigade doneo odluku da se 2. bataljon probije u Donje Polje, izbije na Matića vrh, zaposedne Lopatu i tako neprijatelju preseče odstupnicu.

4. bataljon je dobio zadatak da preduzme napad na neprijateljski položaj: k. 1262—Cuma, k. 1141.

1. i 3. bataljon zadržani su na Unjku i Vitogoru. Patrole 4. bat. sukobile su se sa neprijateljem u 12,30 časova u V. Domani. Bataljon je bio uputio jednu četu radi posetanja položaja na Suputovcu, k. 1232, ali se neprijatelj prvi snašao i poseo k. 1071, k. 1056. Borba je trajala oko jedan sat i ovoj četi je poslat u pomoć još jedan vod, koji je preko Vijojle izbio u pravcu k. 1056.

Po izbijanju ovog voda na pomenutu kotu neprijateljske snage su ubrzo razbijene i one su se rasule na male grupice, koje nisu prelazile više od 15 vojnika, da bi se probile preko Kamenskog, ali im to nije uspelo već su jedna za drugom bile likvidirane.

Brigada je zanoćila na prostoru Kamensko—Šuputovac, Paljevina, preduzimajući potrebne mere obezbeđenja i kontrolišući okolni teren.

U toku 22. marta brigada je svim svojim jedinicama čistila teren od preostalih neprijateljskih delova. 23. marta u 6 časova brigada je bez 2. bataljona krenula na prostoriju Frkašić, a 2. bataljonu je naređeno da se, pošto pročisti pravac Javornik—Krčevine—Padališta, spusti na Gradinu i Vršeljak, i on je to uspešno izvršio. Ostale jedinice brigade su u 10 časova stigle na prostoriju Frkašić i smestile se u rejonu: Bjelopolje—Vedašić i Klašnicu.

U ovim trodnevnim borbama brigada je postigla vidan uspeh.⁸¹²

Posle oslobođenja Krbavskog polja, štab divizije je izvršio novo grupisanje svojih brigada, u vezi sa svojim dalnjim namerama i nastupanjima u pravcu Gacke doline. Tako je 14. brigada ostala u rejonu Bunić—Šalamunić, 5. brigada u rejonu Vrpile—Bijelopolje, a 6. brigada se prikupila u rejonu s. Krbavice.

Ovo grupisanje brigada izvršeno je u toku 25. marta 1945. godine.

2. *Nastupanje pravcem Bunić—Čanak i zauzimanje Ramljana*

Po oslobođenju Bihaća od strane 26., 7. i 8. divizije, 27. marta 1945. godine, jedinice 19. divizije vodile su uglavnom odbrambene borbe radi sprečavanja neprijateljskog prodora od Gospića i Karlovca ka dolini reke Une.

5. brigada je glavni deo svojih snaga držala između Plitvičkih jezera i Korenice, braneći položaje na liniji Poljanka—Plitvički Ljeskovac.

14. brigada, ojačana jednim tenkovskim bataljonom i jednim brdskim artiljerijskim divizionom, u sadejstvu sa delovima 8. divizije, sprečila je na položajima severno od Rakovice, probijanje od Karlovca ka Bihaću jedne jake neprijateljske kolone (oko 4.000 vojnika).

6. brigada je sa dva bataljona držala položaje u s. Ramljanima, a sa druga dva u Krbavici da bi Nemcima onemogućila povlačenje iz rejona Gospića ka dolini Une.

Glavne snage 4. armije — 13, 20. i 26. divizija — bile su određene za napad na Gospic; 9. divizija za prodor morskom obalom i oslobođanje Karllobaga; a 19. divizija je bila upotrebljena za obezbeđenje armijske operacije sa pravca Otočca, gde su se nalazile glavne snage 392. nemачke divizije.

⁸¹² Neprijatelju su naneti gubici: ubijeno 118, a zarobljeno 41 neprijateljski vojnik. Zaplenjeno je: 88 pušaka, automata 8, pištolja 12, 7 puškomitrailjeza, 2 radio-stanice i velika količina druge opreme i municije. Brigada je imala gubitke: 11 poginulih i 21 ranjenih boraca i starešina. (Arhiv VII, k. 1022. F—1—8).

U tom smislu 19. divizija dobila je zadatak da sa linije Turjanski—Korita—Kuzmanovača — dejstvuje pravcem: Čanak—Ramljane—Lešće, sa ciljem ovladivanja neprijateljskim uporištem Ramljani i izbijanja na put Perušić—Lešće, a potom da posedne položaje na liniji: Venac, k. 906 — železnička stanica Lešće—Ogoreli grič, k. 736, spreči probijanje neprijatelja iz doline reke Gacke i Otočca u pravcu Perušića i samim tim onemogući povlačenje neprijatelja iz Gospića preko Perušića za Otočac, osiguravajući pri tom, delom svojih snaga, pravac Čudin klanac—Prijeko.

Po dobijanju zapovesti i posle procene situacije, komandant divizije je uočio važnost zadatka. Problem izvršenja ovog zadatka bio je u tome što je trebalo na dubini 16 do 18 kilometara u neprijateljskoj odbrani između Gospića i Otočca poseti položaje za odbranu. Postavilo se pitanje da li će, preduzimanjem frontalnog napada i potiskivanjem neprijatelja, u toku jednog dana divizija uspeti da se probije kroz neprijateljski raspored i postavi na određenu liniju za odbranu. Svako gubljenje vremena moglo je dovesti u pitanje izvršenje zadatka divizije, a time i izvršenje armijske operacije za oslobođenje Gospića. Zbog toga je komandant divizije insistirao na svojoj zamisli da kombinuje frontalni napad na pravcu Bunić—Kozjan—Ramljane sa obuhvatom Nemaca, desnim krilom divizije, pravcem s. Krbavica—s. Turjenski—Ramljane. Ovakvu odluku on je doneo jer je pred sobom imao dobro organizovanog neprijatelja, naročito na Cudinom klancu, gde su se za kružnu odbranu utvrstile dve čete 847. nemačkog pešadijskog puka.

Deo fronta od Cudinog klanca do s. Čunak branili su dva bataljona 847. puka i jedna baterija. Južno od Čanka, na liniji: k. 885—Visoki vršić, k. 817—Bojište k. 804, nalazio se 5. bataljon 18. ustaške brigade. Na drugoj liniji neprijatelj je poseo i uredio za odbranu s. Babin Potok, gde se nalazio 1. bataljon 17. ustaške brigade. U Vrhovinama i Crnoj Vlasti nalazio se 392. izviđački bataljon 392. nemačke divizije.

Selo Ramljani branio je 2. bataljon 847. pešadijskog puka 392. nemačke divizije, ojačan jednom baterijom.

Stab 19. divizije je naredio svojim brigadama da izvrše napad na neprijateljske položaje po sledećem:

— 5. brigadi na deo fronta ispred Babina Potoka i zauzmu ga;

— 14. brigadi na odsek fronta: k. 885, Visoki vrščić, Magarice, s tim da po proboru nastupa u pravcu s. Janjče;

— 6. brigadi da napada frontalno pravcem Ramljane —Lešće.

Dva bataljona ove brigade imala su da obrazuju manevarsku grupu i, nastupajući prema s. Turjanski, izvrše napad sa severa, pravcem: s. Mašić—Budžak—Mali kotar, (k. 898), na neprijatelja koji je držao položaje u s. Ramljane.

Cilj ovog manevra je bio da se brže izbjije na dominantne položaje u rejonu železničke stanice Ličko Lešće, radi odbrane sa pravca Otočca. Divizijski artiljerijski di-
vizion podržavao je 6. i 14. brigadu sa vatrenih položaja u rejonu Kozjan—Ljubovo.

Napad divizije otpočeo je 4. aprila 1945. godine u 6 časova.

Predviđeno vreme za napad divizije nije se moglo ostvariti na pravcu napada 3. i 4. bataljona 6. brigade i Kozjan—Čanak—Ramljane. U 2 časa 4. aprila, kad su 3. i 4. bataljon pošli na svoje polazne položaje za napad, došlo je do borbe u susretu između 3. bataljona i neprijatelja koji je bio krenuo u napad. Cilj neprijatelja je bio da protivnapadom i proborom u Krbavsko polje osujeti napredovanje naših snaga.

3. bataljon je i pored iznenadnog noćnog sudara, razvijajući se brzo za borbu, uspeo da zadrži neprijateljski prođor. 4. bataljon, osetivši po puščanoj i mitraljeskoj vatri sudar 3. bataljona, produžio je nastupanje svojim pravcem, obilazeći krilo neprijatelja. Pod pritiskom oba bataljona neprijatelj se povukao u pravcu s. Čanak. Odstupanje neprijatelja štitila je jaka artiljerijska vatrica iz rejona Ramljani.

Za ovo vreme se desna kolona brigade, koju su sačinjavali 1. i 2. bataljon, nesmetano kretala usiljenim maršem kroz šumu sa severa u pravcu s. Ramljane. Obuhvatni manevr se potpuno odvijao po planu komandanta divizije. Tačno u 7 časova 4. aprila oba bataljona su izbila

Oslobođenje Ramljana (4. april 1945.)

severno od s. Ramljane do vatrenih položaja nemačke artiljerije. Pojava ovih bataljona izaziva strah kod Nemača i oni napuštaju jednu kompletну bateriju. U to vreme popušta odbrana neprijatelja na Dumanu pred 3. i 4. bataljonom i on se u neredu povlači u pravcu s. Janjče. Dok 3. i 4. bataljon gone razbijene neprijateljske debove, 1. i 2. bataljon napadaju utvrđene položaje na Vrh i Čardak, koje do 13 časova zauzimaju.

Nešto kasnije, oko 14.00 časova, neprijatelj na ove bataljone vrši protivnapad sa pravca Ličkog Lešća, snaga oko bataljona i dva tenka, ali bez ikakvog uspeha. 1.12. bataljon nastupaju za neprijateljem i do 17 časova zauzimaju kod železničke stanice Ličko Lešće dominantni vis Venac.

Neprijatelj, koji se povlačio sa položaja ispred s. Ramljana, gonjen od strane 3. i 4. bataljona naleće kod sela Studenaea na snage 14. brigade, koje ga obasipaju vatrom iz pešadijskog oružja i na njegovim leđima upadaju u s. Janjče, zarobljavaju celu jednu bateriju i nanose mu velike gubitke.

1. i 2. bataljon 6. brigade su čvrsto poseli dominantne položaje iznad Gackog polja i time je zadatak 19. divizije bio izvršen, sem što kod Babina Potoka napad 5. brigade nije uspeo.

Na taj način, dok su glavne snage 4. armije vodile borbe za oslobođenje Gospića 19. divizija je izvršila napad na nemački deo fronta između Kule i Turjanskog i, probijajući ga u toku 4. aprila, duboko prodrla prema severu, zauzimajući najpovoljnije položaje za sprečavanje nemačkog dejstva sa pravca Otočca, čime su sa te strane bile obezbedene snage 4. armije, koje su vodile borbu za oslobođenje Gospića.

3. Dejstva na području Gackog polja i manevar istočno od Otočca ka Brlogu

Pošto su 4. aprila 6. i 14. brigada izbile na prilaze Gacke doline, kod štabova divizije i brigada nastala je dilema da li na dostignutoj liniji organizovati odbranu ili upasti u Gacku dolinu. Ni komandantu divizije ni komandantima brigade nije se sviđalo zadržavanje jedinica u

odbrani i više su voleli preuzimanje napada. Međutim, imajući u vidu sopstvene mogućnosti, komandant divizije je pravilno ocenio da je napad na Otočac suviše krupan poduhvat. Ovo tim pre što je 5. brigada još uvek bila angažovana u borbama oko Cudina klanca, a uz to je postojala i realna mogućnost prodora neprijateljskih snaga iz doline reke Une i njihovog udara u bok divizije. Ponesene elanom i postignutim uspesima 6. i 14. brigada su sa posednutih položaja samoinicijativno napadale na pojedine tačke neprijateljske odbrane. Naime, 14. brigada se spustila u Gacko polje i zauzela Lešće, odakle je napala Prozorinu (k. 648) i potom je zauzela, ali su je Nemci protivnapadom ponovo povratili.

U toku noći 4/5. aprila dostavljena je zapovest štaba divizije za napad na liniju: Crna Vlast—Vrhovine—Sinac—Lešće.

6. brigada imala je zadatak da jednim bataljonom napada neprijatelja u Vrhovinama, a glavninom da nastupa u pravcu Zalužnice i ovlada komunikacijom Vrhovine—Otočac. Stab brigade rasporedio je bataljone i dao im sledeće zadatke:

— 4. bataljon da nastupa pravcem: M. kotla, k. 898—Tonkovići—Gorči—Radići—Vrhovine, sa ciljem da zauzme Vrhovine, a potom da nastupa u pravcu Otočca;

— 2. bataljon da nastupa pravcem: žel. stanica Sinac—Majerovo vrelo—Panos—M. grič—k. 625, s ciljem da zauzme Zalužnicu i preseče komunikaciju Vrhovine—Otočac, da bi sprečio povlačenje neprijatelja iz Vrhovina;

— I. i 3. bataljon da ostanu u brigadnoj rezervi i da budu spremni za uvodenje u borbu, s tim da u tom slučaju nastupa 3. bataljon na pravcu 4. bataljona, a 1. bataljon na pravcu 2. bataljona.

Napad je otpočeo u zoru 6. aprila.

4. bataljon, nastupajući pravcem M. kotla—Radići i to u koloni i nerazvijen za borbu, imao je jednu četu u prethodnici, koja je prošla između Brakuševica i k. 1100 koje je držao neprijatelj. Ovaj je sačekao da najde glavnina bataljona, pa je otvorio žestoku vatru. Tada je štab bataljona naredio 1. četi, koja je bila u prethodnici, da napadne na k. 1100, a 3. četi na k. 1124. Međutim, ovaj

napad nije uspeo i jedinice 4. bataljona, su bile prinuđene da se povuku u pravcu Radića.

Uz sadejstvo sa 2. bataljonom 5. brigade, 4. bataljon sa linije Radići—k. 1014 preduzima protivnapad na neprijatelja i uspeva da ovlada sa k. 1100 i k. 1124. Neprijatelj je počeo da se povlači u pravcu Vrhovine. Stab brigade tog momenta uvodi iz rezerve 3. bataljon sa kojim produžava gonjenje neprijatelja, a 4. bataljon povlači u rezervu.

3. bataljon, nastupajući za neprijateljem, izbio je na komunikaciju Vrhovine—Zalužnica, usmerivši napad na Vrhovine, ali se neprijatelj povlači u pravcu Cudina klanca.

2. bataljon se kretao pravcem: žel. stanica Sinac—Panos—M. grič u pravcu komunikacije Otočac—Zalužnica. Pod pritiskom 3. bataljona neprijatelj je napustio Zalužnicu, i povukao se u pravcu Otočca. Zbog sporosti pri kretanju, 2. bataljon nije uspeo da na vreme izbije na komunikaciju Zalužnica—Otočac i ne dozvoli da se neprijatelj povuče u pravcu Otočca.

Za sadejstvo sa snagama 14. brigade, pri oslobođenju Sinca, štab 6. brigade je odredio 1. bataljon koji je po izvršenju svog zadatka prešao put Zalužnica—Otočac i zauzeo Um, k. 795, orijentиšуći se ka Otočcu.

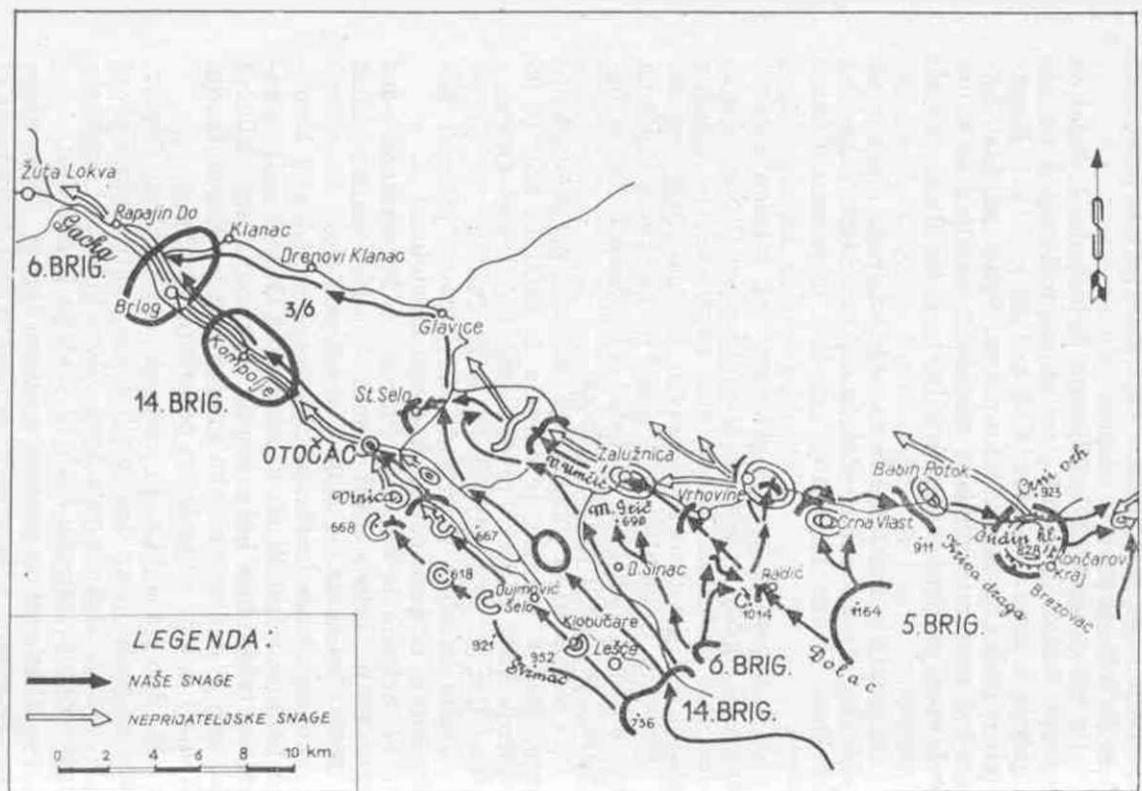
Jedan bataljon 5. brigade sadejstvovao je sa 3. bataljonom 6. brigade pri oslobađanju Vrhovine.

14. brigada je ovladala Sincom i Prozorinom i doštigla liniju: crkva Sveti Marko—Kraljev Stolac—Vital (k. 557)—Prozorine (k. 648)—Kostalčeve Selo.

Po uspešnom izvršenju zadatka, komandant i komesar 19. divizije otišli su u oslobođeni Gospic radi neposrednog referisanja komandantu 4. armije. Tom prilikom štab armije je doneo odluku za oslobođenje Otočca, Brinja i Senja i u tom cilju, izdao potrebno naređenje.

19. divizija dobila je zadatak da osloboди Otočac, s tim da posle jedan deo svojih snaga uputi preko Krivog Puta, radi presecanja puta Senj—Novi Vinodol i obuhvata Senja sa severozapada. Slab 19. divizije je naredio:

— 6. brigadi da nastupa pravcem Um (k. 795)—Staro Selo—Kompolje i da preseče neprijateljsku odstupnicu iz Otočca u pravcu severa i zapada;

Oslобodenje Otočca (5. april 1945.)

— 14. brigadi da preko Vinice izvrši napad na Otočac i da ga osloredi;

5. brigadi da zauzme Čudin klanac.

Bataljoni 6. brigade su dobili zadatak:

2. bataljon da nastupa pravcem Um (k. 557) — i da ovlada k. 566;

1. bataljon da ovlada Starim Selom:

3. i 4. bataljon da ostanu u rezervi.

Napad je počeo 6. aprila ujutro.

2. bataljon je napao neprijatelja na k. 566 i, uprkos njegovog ogorčenog otpora, uspeo da ga u 13 časova potisne u pravcu Otočca; dok je 1. bataljon sporo nastupao preko k. 460 i k. 449 da bi po podne istog dana ovladao Starim Selom, posle čega je produžio u pravcu Kompolja.

14. brigada je ovladala spoljnom odbranom Otočca i u 16 časova otpočela sa napadom na sam grad.

Komandant divizije, ocenjujući pravilno situaciju — da će 14 brigada ubrzo zauzeti Otočac i da će se neprijatelj povući u pravcu severa, naređuje štabu 6. brigade da 3. i 4. bataljonom iz svoje rezerve i pridodatim tenkovskim bataljonom 1. tenkovske brigade, ubrzanim maršem, kreće preko sela: Škare, Glavace, Drenov Klanac, Brlog, sa zadatkom da neprijatelju preseče odstupnicu iz Otočca u pravcu 2ute Lokve. U tom cilju on daje uputstvo komandantu brigade da jedan bataljon prebací tenkovima i izvrši tenkovski desant u rejonu Brloga.

Štab 6. brigade izvršava navedeno naređenje i 3. bataljon prebacuje u Brlog. U Brlogu je nemačka zaštitnica otvorila snažnu vatru svoje artiljerije na 3. tenkovski bataljon i primorala ga da se razvije za borbu.

Neprijatelj je pružao žilav otpor dok nisu prošle njegove snage koje su se povlačile iz Otočca, pa se tada, kad je već bio pao mrak, povukao u pravcu 2ute Lokve i Senja.

Do tada su u rejon Brloga pristigle i ostale snage brigade i tu zanoćile. Pri gonjenju neprijateljskih snaga, koje su se povukle iz Otočca, 14. brigada je stigla u Kompolje gde je i zanoćila. 5. brigada nije uspela da uništi neprijateljske snage na Cudinom Klancu i one su se pa-

dom mraka povukle u pravcu Dabra. 6. brigada je u ovim borbama nanela neprijatelju znatne gubitke i zaplenila jednu kompletну bateriju i komoru jedne veće nemačke jedinice.

4. Napad za Žutu Lokvu i borbe za oslobođenje Senja i Bribira

Posle povlačenja iz Otočca, 391. nemačka divizija se zadržala na novim položajima za odbranu: Žuta Lokva—Vratnik—Sv. Juraj (na jadranskoj obali), sa ciljem da spreči dalje nastupanje 4. armije u pravcu Rijeke, lako je u borbama za Otočac pretrpela znatne gubitke, ona je uporno branila pojaz od mora do Kapele.

Stab 4. armije je doneo odluku da 392. nemačku diviziju odbaci na obalu i da joj preseče odstupnicu u pravcu Sušaka i tako stvori uslove za njeno okruženje i uništenje.

Stab armije je 6. aprila dostavio zapovest štabu 19. divizije za produženje napada na nemačke položaje u Prokikama i Žutoj Lokvi. Tada je 9. divizija, po oslobođenju Jablanca, nastupala obalom, a 26. divizija bila u pokretu u pravcu Otočca.

Stab 19. divizije je odlučio da jednom brigadom istovremeno napadne Prokike i Melnicu, a drugom Žutu Lokvu koja je predstavljala vrlo jako uporište; potom, kada se zauzmu ti neprijateljski položaji, da ove dve brigade izbjiju na morsku obalu kod s. Krmpota, te da se na taj način preseče 392. nemačkoj diviziji odstupnica iz Senja. 5. brigada je bila prebačena kao divizijska rezerva u Brlog.

Prema zapovesti štaba divizije 14. brigada je imala zadatak da nastupa pravcem: Rapajin Do—Rapajin Klanac—Prokike i da po zauzimanju ovih mesta produži nastupanje preko Krivog Puta u pravcu obale.

6. brigada, ojačana 2. bataljonom 1. tenkovske brigade i divizijskim artiljerijskim divizionom, imala je zadatak da napadne neprijatelja na položajima ispred Žute Lokve i zauzme je. Predviđeno je da napad 6. brigade

podržavaju 1. i 3. divizion artiljerijske brigade 4. armije sa vatreñih položaja u s. Rapajićd.

7. aprila 1945. godine u 6 časova 6. brigada je, posle artiljerijske pripreme, izvršila napad na Žutu Lokvu. 3. bataljon napadao je preko Rapajina Dola u pravcu Žute Lokve, 4. bataljon u pravcu Prokika, 2. bataljon je upućen radi osiguranja napada brigade sa pravca Brinja, dok se 1. bataljon nalazio u brigadnoj rezervi.

Nemci su sačekali 3. bataljon na položajima ispred Žute Lokve kod Rapajina Klanca, gde se razvila žestoka borba za ove položaje. Uz pomoć tenkovskog bataljona 3. bataljon je uspeo da odbaci Nemce u pravcu Žute Lokve.

Posle izvršene artiljerijske pripreme, uz sadejstvo tenkova, u 15 časova, 3. bataljon je preduzeo napad na Žutu Lokvu.

Neprijatelj se počeo neorganizovano i naglo povlačiti u pravcu Vratnika, ostavljajući znatan deo materijala, teže oružje i veliki broj mrtvih. U 17 časova snage 3. bataljona potpuno su ovladale Žutom Lokvom. 4. bataljon je vodio borbu za Prokike i neprijatelj je postepeno pod borbom počeo da odstupa. Štab brigade naređuje da se uputi jedan vod tenkova kao pomoć 4. bataljonu, koji je nastavio gonjenje neprijatelja preko Crnog vrha u pravcu Krivog Puta.

Prema naređenju štaba divizije, štab 6. brigade je 8. aprila rasporedio svoje jedinice i dao im potrebne zadatke.

1. bataljon je krenuo levo od puta Krivi put—Senj i napao neprijateljske položaje na trigonometru 586 i k. 583 i njima ovladao. Neprijateljski protivnapad bio je odbijen. Dve čete su ostale na ovim položajima i tu zanocile, dok su se ostale snage bataljona smestile severno od Senja, u selu Ulenčevu.

4. bataljon je dobio zadatak da ovlada k. 451 i 769. Kota 541 nije bila posednuta, pa je jedan deo snaga ovog bataljona produžio nastupanje i izbio na Klenovu kosu, dok su ostali njegovi delovi preduzeli napad na posednuto k. 769, odakle su odbacili neprijatelja, preduzeli gonjenje u pravcu Svetе Jelene i izbili na put Otočac—Novi Vinodol.

Posle izbijanja na navedeni put, 4. bataljon je zapo-seo položaje na kosi kod sela Sabine i uzvišici, gde se nalazi crkva Sv. Jelene i na taj način je 392. nemačkoj diviziji bila presečena odstupnica u pravcu severa.

Da bi se obezbedio od raspršenih ustaških jedinica sa pravca Vratnika, koje su se od Gospića povlačile prema severu, 2. bataljon je poseo položaje na Veljunu (tt. 889). 3. bataljon je bio u brigadnoj rezervi, u rejonu Stražbenice.

Narednog dana u zoru nemačke snage, jačin[^] oko jednog bataljona, dolazeći od Senja, naišle su u svom pokretu prema Novom, na delove 4. bataljona, koji su se nalazili u putarevoj kući, na komunikaciji Senj—Krivi Put radi obezbeđenja ovog pravca. Nemci su uspeli da priđu neopaženo, zbog slabe budnosti delova za obezbeđenje, i da napadnu naše snage u navedenoj zgradbi.²¹³ Oni su upotrebili i protivkolske topove, ali su naši borci pružili žestok otpor. Ubrzo je štab divizije, saznavši za ovu borbu, uputio 1. tenkovski bataljon koji je sa 4. bataljonom 6. brigade odbacio Nemce u pravcu Senja, nanevši im velike gubitke.

Posle ovih borbi, štab 6. brigade ostavlja na položajima kod sv. Jelene 3. bataljon, a sa ostala tri bataljona kreće sa pravca Krivog Puta prema Senju.

U međuvremenu je 26. divizija oslobođila Vratnik (jugoistočno od Senja) i pred sobom potisla neprijateljske snage u Senj. Pritisnut od strane 26. divizije, neprijatelj je, koristeći noć, maglu i jaku buru, 9. aprila oko 3 časa počeo da se izvlači iz Senja.

Do 9 časova istog dana neprijatelj je uspeo, pošto je potisnuo delove 4. bataljona sa položaja na sv. Jeleni, da se probije do Klenove kose. Za celo to vreme neprijatelj-ska kolona nalazila se pod vatrom jedinica 6. brigade.

Komandir čete Ušljebroka Srećko Lzvräo je ispad, pokušavajući da četu izvuče iz okruženja i uništenja, ali je tom prilikom poginuo, a komesar čete se ubio, plašeći se da živ padne u ruke Nemaca. U takvoj situaciji komandu nad četom preuzeo je komandir voda Vladimir Dobrić Broli. organizovao odbranu i onemogućio zauzimanje zgrade do dolaska pojačanja.

14. brigada je uspela da posle presecanja komunikacije kod Šatora tu organizuje položaje za odbranu i zadrži čelo neprijateljske kolone.

Štab 6. brigade je uveo u borbu 3. bataljon iz brigadne rezerve koji je do pada mraka neprekidno napadao po celoj dubini neprijateljsku kolonu i naneo joj velike gubitke.

Pod žestokim napadima dva bataljona iz sastava 6. i 14. brigade, neprijateljska kolona je bila uništena. Samo se mali broj spasao: jedan deo su prihvatile na obali dve trabakule, a neke male grupice su uspele da se pod zaštitom noći probiju do Novog.

Predveče 9. aprila bataljoni 5. brigade uništili su neprijateljske snage, koje su pokušale da se iz Senjske drage probiju preko Franciskovca, a tako isto i one koje su se probijale preko Veljuna.

Sa snagama 26. divizije u oslobođenju Senja učestvovali su 1. i 2. bataljon 6. brigade i u 17 časova sa severa ušli u grad, gde se nastavila ulična borba. Oko 18 časova istog dana Senj je bio oslobođen, a 292. nemačka divizija potpuno uništena.²²"

^{1,4} O čišćenju obale do Senja u dnevnom izveštaju Vrhovnom štabu od 9. aprila štab armije piše: „Posle oslobođenja Otočca i Jablanca odlučili smo izvršiti opkoljavanje nepr. snaga na prostoriji Senj—Vratnik—Sv. Juraj. U cilju realizovanja toga plana 19. divizija dobila je zadatak da izvrši brz prodor pravcem 2uta Lokva—Krivi Put—Krmplete, s težnjom obuhvata Senja sa severozapada. 26. divizija nastupila je opštim pravcem Otočac—Vratnik—Senj, dok je 9. divizija bila na levom krilu, čisteći obalu od Karlobaga u pravcu Senja. Posle upornih borbi na desnom krilu, noću 8/9. 4. 19. divizija završila je opkoljavanje neprijateljske grupacije izbijanjem na cestu Novi—Senj. 9. IV 26. div. frontalnim napadom na vrlo utvrđene nepr. položaje na Vratniku probila je posle ogorčene borbe spoljnju odbranu Senja i u sadejstvu sci 19. div. oslobođila grad Senj”, a prema dnevnom izveštaju od 11. aprila, rezultati borbe na sektoru Senja bili su sledeći:

Ubijeno 2109 nepr. vojnika, 100 oficira, komandant nemačke 392. legionarske divizije general-lajtnant Mickl. Zarobljeno 1638 nepr. vojnika, 27 oficira sa komandantom 847. puka (pukovnik Reišigner), a zaplenjeno: 1693 puške, 81 pištolj, 89 puškomitraljeza, 88 „šaraca”, 2 pa-mitraljeza, 5 lakih bacača, 14 teških mitraljeza, 12 teških bacača, 19 topova i dosta ostalog ratnog materijala. (Arhiv, VII, reg. br. 27, k. 311—A).

U toku dva dana po oslobođenju Senja jedinice 6. brigade su uništavale manje razbijene neprijateljske grupe po šumama severno od 2ute Lokve—Senj, koje su se sa Vratnika i iz Senja izvukle, pokušavajući da zaobilaznim putevima izbjiju u rejon Rijeke. Veći broj takvih grupa su uništile ili zarobile jedinice 19. divizije.

Prema odluci štaba armije da produži sa nastupanjem svih svojih snaga u pravcu severa, 19. divizija je dobila zadatku da nadire duž morske obale, sa ciljem da osloboди Novi i Crkvenicu, radi stvaranja što povoljnijih uslova za oslobođenje Rijeke.

6. brigadi je naređeno da sa prostorije Mokra—Ravno krene pravcem: Donja Glavica—Krmpote—Zalipnik—Breze—Maševo i da preseče komunikaciju Novi — Kraljevica. Levo od nje je nastupala 14. brigada: pravcem Krmpote—Zalipnik, a desno 5. brigada pravcem: Krivi Put—Platnjava.

6. brigada je izvršila predviđeni pokret i 14. aprila do 17 časova se prikupila u rejonu Lišnjakova draga—zaselak Crni Kal.

Odmah po pristizanju brigade u navedeni rejon, 1. bataljon je dobio naređenje da od neprijatelja očisti Bribir. a potom da sa severa napadne na Novi u sadejstvu sa 14. brigadom, koja je imala da s juga napadne na grad. 2. bataljon je dobio zadatku da pročisti s. Štapiću i da ovlađa raskrsnicom puteva kod k. 130, s tim da delom snaga nastupa u pravcu Selca. U rezervi su ostali 3. i 4. bataljon.

Pred mrak 14. aprila bataljoni su preduzeli napad, ali usled vrlo dobro organizovane i uporne odbrane na liniji k. 87P — 811 — 880 celu noć su bili zaustavljeni ispred ovih položaja.

Narednog dana napad bataljona je počeo ujutro i u 13 časova oni su uspeli da zauzmu neprijateljske položaje, pa su se Nemci povukli u Selce i Bribir, odakle su sa položaja k. 293, k. 257. i k. 290 pružili jak otpor. Naši

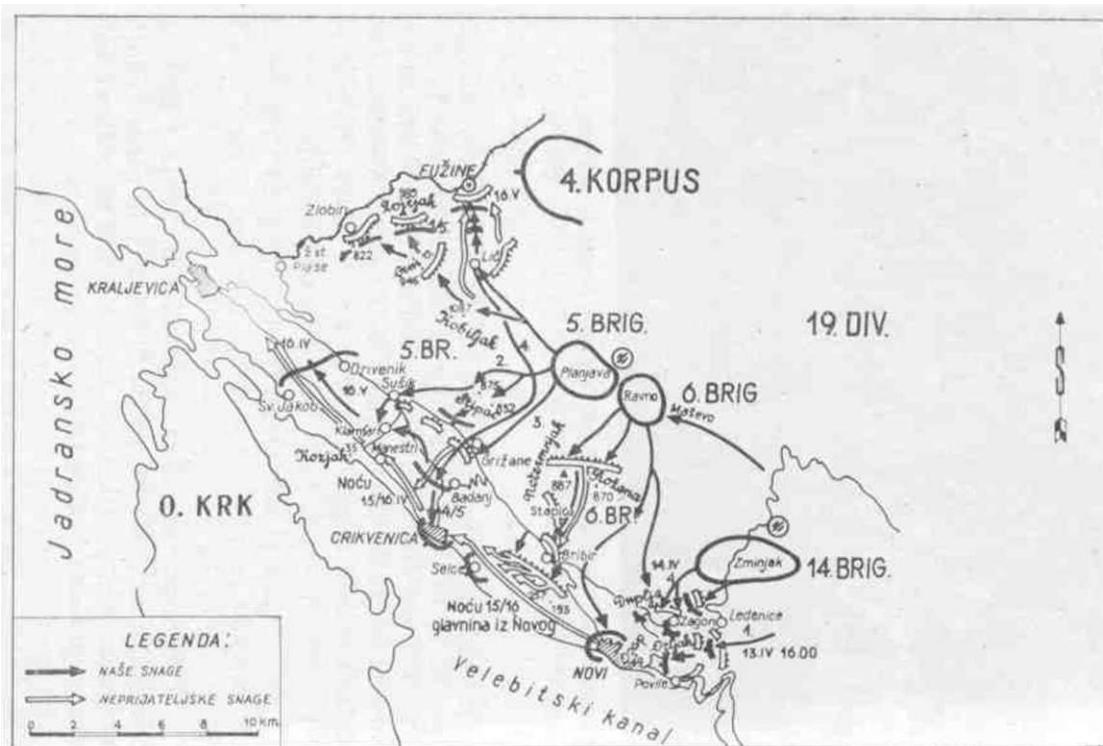
2. bataljon 6. brigade posle oslobođenja Senja u pokretu za oslobođenje Novog Vinodola — april 1945. godine.

premoreni bataljoni nisu uspeli da skrše neprijateljski otpor na ovim položajima koje su Nemci ogorčeno branili. Ova upornost Nemaca se može objasniti time što su oni ovde nastojali da u toku noći 15/16. aprila obezbede povlačenje svojih snaga iz Novog prema Selcu. Najzad su se pre zore povukli i ovi delovi za obezbeđenje.

14. brigada je oslobođila Novi, 5. brigada Crikvenicu, a 6. brigada je, posle povlačenja Nemaca, u zoru ušla u Bribir.

U borbama za oslobođenje Otočca, Senja i Bribira, u vremenu od 2. do 16. aprila 6. brigada je nanela neprijatelju sledeće gubitke: 446 mrtvih i 422 zarobljena vojnika, podoficira i oficira.²¹⁵

²¹³ Bojna relacija 6. brigada. Arhiv, VII, k. 1022, F—1—8. dok. br. 1.

Oslобodenje Novog Selca i Crikvenice (15. april 1945.)

Gubici 6. brigade su bili: 80 poginulih i 124 ranjena borca i starešina.[¶]

Brigada je zaplenila u vremenu od 2. do 16. aprila 1945. god.:

— pušaka	216	— poljskih kuhinja	1
— pištolja . . , ,	24	— telefona	18
— šmajsera	10	— telefonskih centrala	2
— puškomitrailjeza .	4	— radio-stamca	U
— teških mitraljeza	I	— kamiona	3
— „šaraca“	38	— motocikla bez. pri-	
— pa-mitrailjeza . .	2	kolica	2
— lakih bacača . .	3	— bicikla	12
— teških bacača . .	8	— kola jednoosovin-	
— topova	7	skih	11
— topovskih granata	424	— kola dvoosovinskih .	14
— ručnih bombi . .	49	— koturova sa kablom	20
— puščanih metaka	52.000	— tenkova	1
— artiljer. durbina .	2	— konja	72
— teiemetara , . .	5		

5. Oslobođenje Plasa i Hreljina i borbe na Rečini

Nakon oslobođenja Novog, Selca i Crikvenice, 19. divizija je 16. aprila izbila ispred ostalih jedinica armije, oslanjajući se levim krilom na obalu Jadranskog mora, a desnim na planinske obronke južno od Fužina.

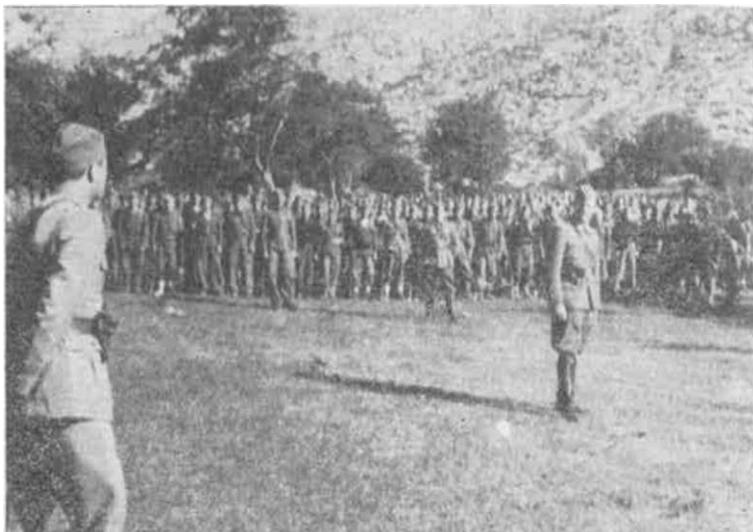
6. brigada je izbila na liniju: Medvedak (k. 1027) — Razomir (k. 879); 5. brigada na liniju: Drivenik—Sveti Jakov; 14. brigada u' rejon Luča; divizijski artiljerijski divizion u rejon Razomir, a pridati 2. divizion armijske artiljerijske brigade u rejon Ledenice.

19. divizija je dobila zadatak da ovlada linijom: Lič—Fužine—Plaše, a potom da obuhvatom sa severoistočne

Sls Poginule stareMne: komandant 4. bataljona Iso Pavlica; komandiri četa: Srećko Ušlebrka i Dane Bobić.

Ranjeni: komesar poručnik Jovan Bjedov; načelnik štaba brigade poručnik Ante Brečić; poručnik Marijan Martinović; potporučnici: Andelo Eškinja, Andrija Šegota, Stevo Masnikosa, Josip Perko, Srećko Zečević, Ivica Miočić, Vice Vlatković, Mate Franov, Josip Kaleb.

Zastavnici: Dužan Jović, Mijat Roko, Ilija Olujić, Nikola Gugleta, Ivo Morić, Ilija Puvača, Ivo Radman, Petar Graovac, Petar Radula, Simo Kuridža, Simo Manojlović, Petar Prostran, Ivo Komnenović, Drago Oštrić, Pavlo Stošić, Mile Melada, Vjekoslav Strikić, Ivan Končar, Dušan Marinković, Ivan Mamić i Srećko Komozec.

1. bataljon 6. brigade u Novom Vinodolu, april 1945. godine, spreman za pokret u borbu za oslobođenje Sušaka i Rijeke

strane zauzme Bakar. Za izvršenje ovog zadatka štab 4. armije je ojačao 19. diviziju 2. bataljonom 1. tenkovske brigade i 4. motorizovanim brdskim divizionom armijske artiljerijske brigade, a radi izvršenja određenog zadatka pod njenu komandu je slavljena i 12. brigada 26. divizije.

Na odseku fronta napada 19. divizije, Zlobin—Plaše—Crikvenica, branio se 1048. puk 237. nemačke divizije.

Brigade su imale zadatke:

6. brigada, ojačana 1. brdskom motorizovanom divizijom, da sa prostora: Medvedjak, k. 1027 — Zebar-glava, k. 884 — Razomir, k. 989, u ulozi srednje divizijske kolone probije neprijateljski front na odseku ž. st. Plaše—Melnica, izvrši obuhvat Hreljina sa severoistočne strane, zauzme ga i nastavi prodor u pravcu Meja-Gaj. Za izvršenje ovog zadatka brigada je upotrebila svoja tri bataljona, dok je 1. bataljon odredila za razbijanje neprijatelja u Dravcu Zlobina da bi obezbedila svoj desni bok.

Po zauzeću komunikacije Plaše—Zlobin, ovaj bataljon je imao da posedne položaje na liniji: k. 691 — Mrazevski vrh, k. 762 radi obezbeđenja izvršenja zadatka divizije.

Na pravcu Plasa divizija je upotrebila i pridodati tenkovski bataljon.

Napad je otpočeo 17. aprila u 6,30 časova.

6. brigada je preduzela napad u borbenom poretku od dva ešelona. U prvom ešelonu su bili 3. i 4. bataljon, a u drugom 1. i 2. bataljon. 3. bataljon napadao je pravcem: k. 685, 637 i 307, a 4. pravcem: k. 741 i 822. 4. bataljon je, posle kraće borbe, uspeo da odbaci neprijatelja sa njegovog položaja u Zlobin i u 9 časova uhvatiti vezu, desno, sa delovima 14. brigade; pa upućuje jedan vod u pravcu Zlobina sa zadatkom da potpomogne 14. brigadu koja je napadala na to mesto.

Štab brigade u 11 časova ubacuje u borbu tenkovsku četu na front 3. bataljona, koji posle artiljerijske i minobacačke pripreme preduzima odlučan napad i odbacuje neprijatelja u pravcu Plasa. Međutim, tenkovi nisu pružili očekivanu pomoć zbog teškog terena i jake neprijateljske artiljerijske vatre.

Oko 11,30 časova štab brigade ubacuje u borbu i 2. bataljon u prostor između 3. i 4. bataljona sa zadatkom da pomogne 3. bataljon pri oslobođenju ž. stanice Plaše i Hreljina, s tim da svoj pravac napada usmeri ka k. 703 i 424. U 13 časova 3. i 4. bataljon su izbili na ž. stanicu Plaše.

Oko 16 časova 4. bataljon je napao na k. 703 i posle jednočasovne borbe uspeo da je zauzme, a potom goni neprijatelja ka k. 424, koju ovaj uporno brani, potpomognut jakom artiljerijskom vatrom, ali je oko 19,30 časova bio prinuđen da se povuče. Bataljon je zanoćio na dostignutoj liniji, održavajući kontakt sa neprijateljem u pravcu Praputnika.

Pošto je ovlađao ž. stanicom Plaše, 3. bataljon je nastavio gonjenje neprijatelja u pravcu Hreljina i prednjim delovima ušao u Ružić—Selo. Oko 19 časova, pošto se sredio, ovaj bataljon je preko kote 307 preduzeo napad na neprijateljske snage u Hreljinu, koje su pružile jak otpor, ali su oko 20 časova bile savladane i prinuđene da se povuku u pravcu Praputnika.

4. bataljon se povukao sa položaja i razmestio u rejon ž. stanice Plaše, a 1. bataljon kao brigadna rezerva u Mreljinu.

Sutradan 18. aprila 6. brigada nastavlja gonjenje neprijatelja. Jedna četa, 3. bataljona nastupa putem Hreljin—Praputnik. Istovremeno, preko Meja-Gaja, u pravcu Praputnika nastupa i 2. bataljon i uspeva da prodre na ivicu naselja. Međutim, pošto je neprijatelj uspeo da odbaci 5. brigadu sa položaja kod Crnog vrha, preduzeo je napad na 2. bataljon, odbacio ga na liniju k. 340 i 360 i na ovu zadnju kotu produžio sa napadom. Tada stupa u dejstvo četa 3. bataljona sa puta Hreljin—Praputnik, napađajući neprijatelja bočno, čime je ukazala vrlo efikasnu pomoć 2. bataljonu. Neprijatelj je bio prinuđen da se povuče na zapadne padine k. 360.

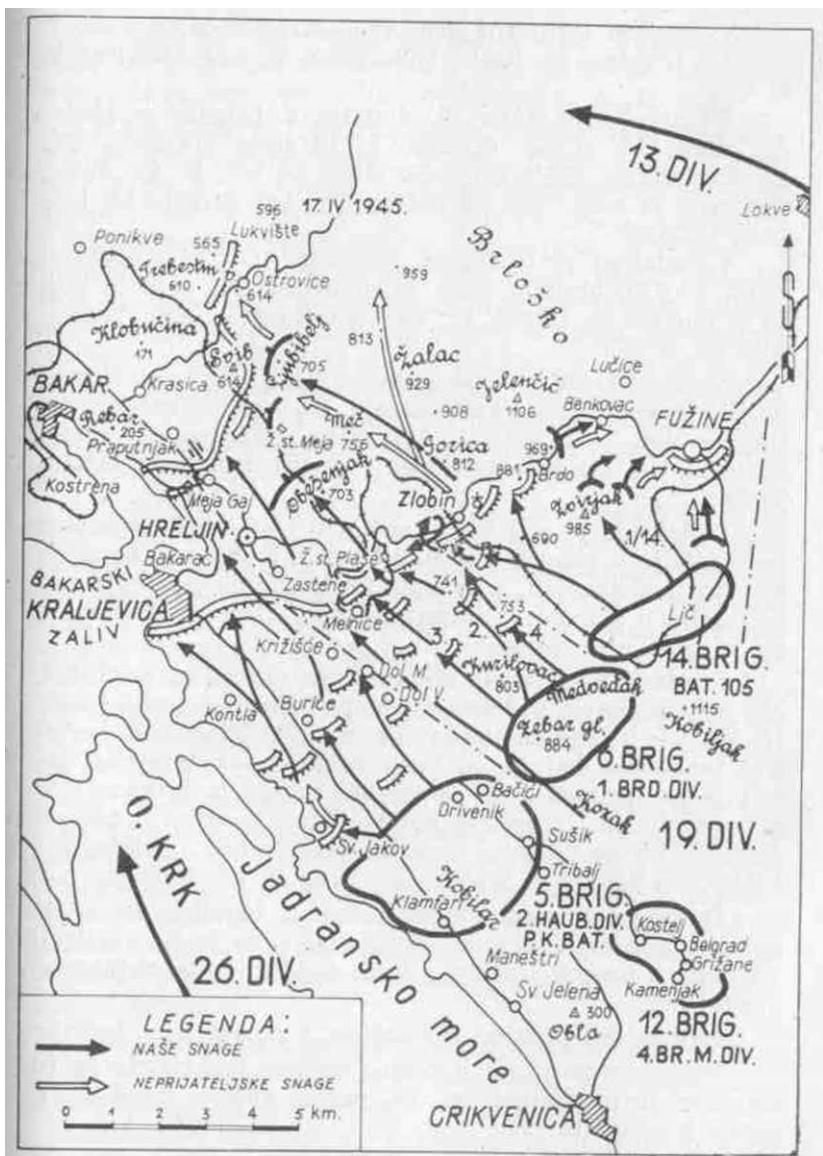
3. bataljon je delom svojih snaga napao neprijatelja na Crnom vrhu, ali bez uspeha. Isto tako je napad ovog bataljona, oko 17 časova, na Praputnik ostao bez rezultata. Štab 6. brigade je izdao 3. bataljonu naređenje da ostane na položajima koje je držao. Isto takvo naređenje dobio je i 2. bataljon. To je bilo u vezi sa odlukom da položaje ova dva bataljona preuzmu snage 13. brigade 26. divizije. Smena jedinica izvršena je oko 23 časa pa su 2. i 3. bataljon bili povučeni u Hreljin.

U toku iznetih borbi 6. brigada je oslobodila železničku stanicu Plaše, prodrla dalje prema zapadu, izbila na liniju Obešenjak, k. 703 — k. 424, a time ugrozila nemачke snage u Hreljinu i Meja-Gaju.

14. brigada je ovladala Zlobinom i produžila da goni neprijatelja, a 5. brigada je probila neprijateljski front na odseku Veliki dol, k. 197, i produžila nastupanje delom snaga u pravcu Kraljevice, a delom snaga u pravcu Bakarca.

Zbog probroja fronta na odseku Plaše—Zlobin, i izbijanja 6. brigade u rejon Hreljina, Nemci su se pred 19. divizijom povukli na liniju: Lakovica, k. 656 — Trebestin, k. 610 — Svib, k. 614 — Glavčina, k. 360 — Crni vrh. k. 229. Do pada mraka 17. aprila, brigade 19. divizije, u neprekidnom kontaktu sa Nemcima, izbile su i to:

6. brigada na liniju raskrsnica puta u Križišću, žel. stanice Plaše — k. 424;

Oslобodenje Zlobina, Hreljina i Kraljevice (17. april 1945.)

5. brigada na liniju Crni vrh—Kraljevica;

14. brigada na liniju Lukavište, k. 614—Koritnjak, k. 495.

Po naređenju štaba 19. divizije, 6. brigada je sledećeg dana, 18. aprila, uputila 1. bataljon pravcem: žel. stanica Plaše, Meja-Gaj—Gorište—Koritnjak, k. 496—Ostrvica, sa zadatkom da sadejstvuje pri napadu 14. brigade na Svib.

4. bataljon je nastupao pravcem: Ostrvica—Kamenjak, k. 838, uhvatio vezu sa delovima 13. divizije koji su se nalazili na Humu, k. 709 i oko 9 sati ovладao Kamenjakom, k. 838.

Stab 6. brigade naređuje 4. bataljonu da produži prodor i napadne nemačke položaje koji su se nalazili na liniji k. 496 — k. 315 i k. 411, čijim držanjem su Nemci nastojali da omoguće povlačenje svojih snaga od Mrzlih Voda.

6. brigada je uspela 19. aprila u 15 časova da odbaci neprijatelja u pravcu Podhuma, posle čega se 4. bataljon spustio u Krikovicu, a 1. bataljon nastavio gonjenje neprijatelja u pravcu Podhuma da bi ga što pre oslobodio, ali u tome nije uspeo.

I sutradan se borba nastavlja sa najvećom žestinom, ali je neprijatelj zadržao svoje položaje na liniji Lisac. tt. 449 i k. 302. Komandant 13. divizije ubacuje u borbu dva tenkovska bataljona. Posle žestokih okršaja neprijatelj je bio prinuđen da se povuče ispred 6. brigade i to prvo na liniju Grobničko polje—Hum, a zatim u pravcu Jelenje. Po završenom zadatku privremeno pridata dva tenkovska bataljona vraćena su u sastav 13. divizije.

Desno od 1. bataljona ubačen je 3. bataljon sa zadatkom da napada u pravcu Potkilovca i on je 20. aprila u 16 časova prešao Rečinu i kod s. Martinova obrazovao mostobran.

1. bataljon je izbio u Drašicu, a potom u s. Jelenje.

Pošto su izbile na Rečinu, jedinice 6. brigade su tu zanoćile, pripremajući se za prelaz koji je izvršen 21. aprila u zoru i to:

— 2. bataljon u pravcu k. 495;

— 4. bataljon u pravcu k. 514.

Neprijatelj nije reagovao dok se naše jedinice nisu približile njegovim bunkerima a tada je otvorio ubitačnu vatru, pa su naše snage bile prinuđene na povlačenje.

Istog dana u 7 časova, posle artiljerijske pripreme, bataljoni 6. brigade ponovo polaze u napad, ali su i ovog puta bili odbijeni i to uz velike gubitke, usled vrlo jakog dejstva neprijateljske artiljerije, minobacača, mitraljeza i drugih oružja. Pod zaštitom artiljerijske vatre oko 14 časova izvršena je na položajima smena naših jedinica. Dok su snage, koje su do tada bile na položajima, silazile, nove snage su podilazile ka neprijateljskim položajima i uspele da se unekoliko u njih infiltriraju. Međutim, neprijateljske snage su, zahvavajući svojim utvrđenjima i položajima koji su dominirali prilazima, bile u stanju da, tukući čitav prostor svojom ubitačnom vatrom, osujete svaki naš^znatniji uspeh.

22. aprila 1. bataljon je smenio na položaju 4. bataljon, koji je bio povučen radi popune i sređivanja. Dok su snage 1. bataljona posedale položaj, štab 6. brigade je naredio 3. bataljonu da preko s. Varine, k. 606, izbjije na k. 611 i napadne neprijatelja na k. 601, a potom da preko Murišćine nastupa na Marčelje. Pošto se izmenila situacija kod 13. divizije na odseku fronta kod Klane, to je navedeno naređenje 3. bataljonu bilo dopunjeno time što je on imao da jednim delom snaga pomogne 1. bataljonu pri zauzimanju k. 514.

U 11,30 časova bataljoni su izvršili podilaženje neprijateljskim položajima i otpočeli napad. 3. bataljon se sukobio sa neprijateljem na k. 574, oko koje se povela žestoka borba. 1. i 2. bataljon, pošto su izvršili podilaženje neprijateljskim položajima, uspeli su da se u njih uklone i zauzmu neke bunkere, ali su na ovom i inače teškom terenu bili izloženi ubitačnoj neprijateljskoj vatri iz svih oružja.

Zbog žestokog otpora i velikih gubitaka, štab divizije je u 16 časova naredio da se sve snage 6. brigade, sem 3. bataljona, povuku na desnu obalu Rečine.

Sutradan, 23. aprila, naređeno je: 3. bataljonu da napadne k. 611; 4. bataljonu da sadejstvuje sa 3. bataljonom, s tim da jednu četu upotrebi radi napada na

k. 601, u pravcu s. Studena; 2. bataljon da napadne k. 574, s tim da jednu četu upotrebi protiv neprijatelja na k. 530.

Borba je počela 23. aprila u 10 časova i sa nesmanjenom žestinom vodena u toku sledećeg dana, ali bez rezultata, pošto je neprijatelj držao izvanredno pogodne prirodne položaje, ojačane utvrđenjima, koja su bila podignuta na bivšoj jugoslovensko-italijanskoj granici između dva svetska rata. I ovog puta naše jedinice uspele su da zauzmu neke bunkere i delove neprijateljskog položaja, ali su se morale povući zbog jake unakrsne i bočne vatre koja im je nanosila teške gubitke. Mostovi na Rečini bili su porušeni, što je još više otežavalo situaciju. Inženjerijski bataljon divizije pokušao je da napravi most ali u tome nije uspeo zbog jake neprijateljske vatre.

U toku teških borbi 4. bataljon je uspeo da ovlada položajima k. 711 i k. 600. U isto vreme ubaćene su u borbu dve čete 2. bataljona levo od snaga 4. bataljona. Neprijatelj je, uz podršku artiljerijske i minobacačke vatre, u protivnapadu uspeo da odbaci 4. bataljon sa k. 711 i k. 600. Za ovo vreme je jedna četa 2. bataljona, koja je bila u rezervi kod k. 808, uspela da povrati k. 606 koju je neprijatelj bio zauzeo.

Oko 17 časova neprijateljske snage su iznenada napale na desno krilo 2. bataljona i on je bio prinuđen da se povuče na levu obalu Rečine, s tim što je na njenoj desnoj obali zadržao dva voda radi neprekidnog uzneniravanja i uzuravanja neprijateljskih snaga.

Stab 4. armije je odlučio da desnim i levim krilom armije probije neprijateljsku odbranu, s tim da krilima nastupa u pravcu Trsta, a da na centralnom delu fronta ostavi 12., 26. i 19. diviziju, da se bore sa neprijateljem na Rečini.

Tako je 20. divizija izbila u Mašun, a 9. divizija se iskrcavala na istočnoj obali Istre. Na Rečini je situacija ostala po starom.

5. brigada je napadala bez uspeha svoj deo fronta, a jedan bataljon 14. brigade preduzeo je napad na Luban, k. 499, ali bez rezultata. Pošto se nije ništa postiglo pri ponovnom noćnom napadu, ovaj bataljon je povučen na levu obalu Rečine. Na frontu napada 6. brigade kao i ostalih brigada 19. divizije, i u toku 25. aprila, osim artilje-

rijske vatre i patrolne aktivnosti nije bilo drugih dejstava. 26. aprila, uz podršku jake artiljerijske vatre, jedinice brigade su vršile pritisak na neprijatelja duž celog fronta. Zadatak ovog pritiska bio je da se izvrši prodor kroz neprijateljski položaj. Svi pokušaji da se probiju neprijateljski položaji ostali su bez uspeha.

Na uporno insistiranje štaba 4. armije, 19. divizija je, ojačana sa četiri artiljerijska divizionala i jednim tenkovskim bataljonom, preduzela opšti napad sa ciljem probija fronta na Rečini. Zadatak 6. brigade je bio da uz podršku 1. čete 1. tenkovskog bataljona probije front na prvacu Kukuljani—Kapica.

Stab 6. brigade je 26. aprila dao sledeće zadatke svojim bataljonima: 3. bataljonu da izvrši prodor na pravcu k. 530 i 505; 2. bataljonu da, izbijanjem na k. 574, napadne neprijatelja sa severne strane ka k. 514, radi sa dejstva sa 1. bataljonom koji je imao da ovlada ovom kotom; a posle toga je trebalo da 2. bataljon napadne na Marčelj. Zadatak artiljerije je bio da tuče pojedine otporne tačke i eventualne neprijateljske pokrete. Tenkovski bataljon je imao zadatak da se ubaci u borbu kada ovlada k. 514, pošto se tek tada pružala terenska mogućnost njegove upotrebe.

Napad je počeo 27. aprila u 7,30 časova. Prethodila mu je artiljerijska priprema, koja je trajala pola sata. Ovom prilikom naša avijacija je tukla neprijateljske položaje, neutrališući njegovu vatru. Od početka napada borba je bila vrlo oštara, juriši su se redali u toku celog dana. U neprijateljske položaje vršeni su prodori na odsecima svih bataljona, ali neprijateljska odbrana nije probijena ni ovog dana. Neprijatelj je te naše istaknute delove tukao jakom unakrsnom vatrom, pa su bili prinuđeni da se uz osetne gubitke povlače na polazne položaje.

Neprijateljske položaje obasipali su naši topovi i minobacači, ali su to bili neobično prirodno jaki položaji sa solidnim fortifikacijama pa su uspešno odolevali.

U toku 28. aprila vršeno je više uzastopnih napada. Tako se 1. bataljon primakao neprijateljskim položajima vrlo blizu, ali je dočekan ručnim bombama i uz velike gubitke, bio prinuđen da se povuče. Isto tako je uporno napadao i 2. bataljon. Njegova 3. četa, koja je bila na

Komandant 19. divizije Stanko Parmač (april 1945. godine) u Ū. Cerniku (kod Sušaka) oprašta se sa poginulim komandantom C. brigade Dušanom Tiursaćem i operativnim oficirom štaba 19. divizije

desnom krilu, nekoliko puta je uspevala da upadne u neprijateljski položaj ali se svaki put morala povući zbog unakrsne vatre kojoj je bila izložena. 3. bataljon je napadao na svom odseku fronta i tu se naročito istakla četa koja je napadala s. Studenu i k. 530, ali i ovde nije bilo značajnijih rezultata. 4. bataljon je, uz podršku tenkova i artiljerije, u sadejstvu sa 14. brigadom, uspeo da na svom pravcu napada zauzme u 18,30 časova k. 495, a u 22 časa k. 514. Pokušaj neprijatelja da odbaci naše snage sa ovih položaja nije uspeo.

29. aprila 1. bataljon je, posle jake artiljerijske pripreme, preduzeo napad, privlačeći lalce i teške bacače koji su direktno tukli neprijateljske otporne tačke, što je potpomoglo da se ovlada glavnim neprijateljskim položajem. Svi neprijateljski protivnapadi bili su odbijeni.

Isto tako i 2. bataljon je, posle mnogih uzaludnih uzastopnih juriša, uspeo da najzad potisne neprijatelja. 3. bataljon je napadao k. 293 i k. 412 i uspelo mu je da ih zauzme. Tada je dobio naređenje da napada na nepri-

jatelja u s. Klici, s tim da delom snaga smeni neke debove 1. bataljona. Na odseku 4. bataljona vodila se borba oko k. 514, koju je neprijatelj pokušao da povrati, ali bez uspeha.

30. aprila 1. bataljon, prodrevši kroz glavne neprijateljske položaje, dopro je do iznad s. Lučići i tu se zadržao i organizovao odbarbeni položaj, pošto se bio uklinio i krila suviše izložio neprijateljskoj vatri. Ovoga dana bataljon pokušava napad da bi zauzeo s. Lučići i bezimenu kotu kod usamljene kuće, ali u tome nije uspeo. 2. bataljon je u 8 časova jednom četom stigao do bezimene kote, a levim krilom prodro u s. Jurići.

Oko 12 časova neprijatelj, posle snažne artiljerijske pripreme, vrši protivnapad na k. 514 i nakon ogorčene borbe primorava 6. brigadu da se povuče. Pošto se tenkovi, koji su bili uz bataljon, nisu mogli povući usled jake neprijateljske protivkolske vatre, bataljon se požrtvovano zadržao na vrlo nepovoljnim položajima na istočnoj padini kote 514 i do pada mraka samopregorno štitio tenkove.

Dok su 5. i 6. brigada vodile uporne i žestoke borbe, dotle je jedna četa 3. bataljona 14. brigade na desnoj obali Rečine zauzela nekoliko kuća u Rijeci i ne samo što su svi pokušaji neprijatelja da je odbace preko Rečine ostali bez rezultata već je ona proširila svoj uspeh, zauzimajući još nekoliko kuća. Na desnom krilu divizijskog rasporeda, 4. bataljon 5. brigade, u sadejstvu sa levim krilom 1. dalmatinske proleterske brigade, zauzima k. 611 i napreduje u pravcu s. Studena.

Gubici 19. divizije od 17. do 30. aprila bili su: 311 mrtvih, 1338 ranjenih i 43 nestala. Od toga 6. brigada je imala 90 mrtvih i 342 ranjena.⁸¹⁷

⁸¹⁷ „Devetnaeste divizija je dotle bila u neprekidnim borbenim akcijama kao ni jedna druga divizija Četvrte armije. Ipak je toga dana izvršila napad sa velikim poletom. Doduše, ona nije uspela da zauzme neprijateljski položaj, samo ga je načela na k. 499. ali se njen uspeh ne ogleda jedino u tome. Pritisak na riječki front, u kome je 19. divizija imala toliko vidnu ulogu u sudarima sa borbenom grupom „Rijeka“, 237. divizijom, i desnim krilom 188. divizije, olakšao je obuhvat krilnih divizija armije u odlučujućim razmerama. „Oslobodilački pohod na Trst“ izdanie „Kulture“, Beograd, 1952. godine).

Izbijanje na Rečinu (22. april 1945.)

Dok 13, 26. i 19. divizija neprekidno napadju front Rijeka—Klana, dotle 20. divizija na desnom krilu armije sve dublje napreduje u pravcu Ilirske Bistrice i Trsta, a 9. divizija po izvršenom desantu prolazi Opatiju i vrši pritisak na Kastav. Na osnovu naređenja Vrhovnog komandanta, štab armije prebacuje u Istru 43, a na pravac 20. divizije, prema Postojni, 29. diviziju

6. Proboj frontu na Rečini i borbe 6. brigade za uništenje 97. armijskog nemačkog korpusa

Da bi pojačali svoj odbrambeni front na Rečini, krajem aprila 1945. godine, Nemci su iz svoje dublje pozadine, iz Istre i Trsta, prebacili 1047. pešadijski puk, deo 237. artiljerijskog puka, 499. pešadijski bataljon, 8. vazduhoplovni lovački bataljon i 2. bataljon 901. pešadijskog puka. Ove snage, pored već ranije upućene 188. nemačke pešadijske divizije, imale su zadatku da ojačaju odbranu 97. nemačkog armijskog korpusa na frontu Rijeka—Klana i po svaku cenu zaustave prodor jedinica 4. armije ka Ljubljani i Trstu.

Dok su se 13, 19. i 26. divizija svakodnevno frontalno borile na relaciji Rijeka—Klana protiv 188, 392. i 237. nemačke divizije, 20. divizija je vodila ulične borbe u Trstu u sadejstvu sa 9. slovenačkim korpusom, a 7, 8. i 29. divizija su se sa severa ubrzanim maršem približavale Ilirskoj Bistrici.

Štab 4. armije je odlučio da okruži i uništi neprijateljsku grupaciju u rejonu Rijeke, te je u tom cilju naredio:

- 13. diviziji da preko Šapjana i Brguda odseče sa severa snage 97. nemačkog korpusa;
- 26. diviziji da probije front neprijateljske odbrane kod Klane sa dve brigade, a da jednom brigadom vrši obuhvat nemačkih snaga u Klani sa severa;
- 19. diviziji da nastavi napad na front na Rečini i da sadejstvuje sa 2. brigadom 9. divizije, koja je trebalo da nastupa od Opatije prema Kastavu i odseče nemačke snage sa severozapada.

Pred 19. divizijom front je branila 237. nemačka divizija i borbena grupa „Rijeka“. Uoči napada 19. divizije, noću 2/3. maja, neprijatelj je počeo izvlačiti svoje snage sa riječkog fronta pravcem Rijeka—Klana, a za zaštitnicu je bio određen 903. pešadijski puk.

Stab 19. divizije je naredio:

- 5. brigadi da nastupa u pravcu k. 530;
- 4. brigadi da nastupa pravcem Luban—severozapadni deo Rijeke;
- 6. brigadi da probije nemački front k. 495—Marčelji i da nastupa u pravcu Kastava.

Stab 6. brigade je naredio:

- 1. bataljonu da nastupa u pravcu Veliki i Mali Brzug;
- 2. bataljonu da nastupa pravcem Kastav—Marčelji;
- 3. bataljonu da ostane u brigadnoj rezervi. Napad brigade je počeo u zoru 3. maja.

1. bataljon slomio je otpor zaštitnih delova 903. nemačkog pešadijskog puka i zauzeo Veliki i Mali Brzug i goneći neprijatelja izbio do puta Sapjane—Pasjak, ali nije uspeo da ga preseče, pošto je neprijatelj na tom pravcu bio organizovao jaku odbranu.

Da bi ispitao jačinu neprijateljskih snaga, koje su obezbjevale komunikacije i sprečavale nastupanje bataljona, bataljon je u 12 časova preduzeo nasilno izviđanje jednom svojom četom, koju su Nemci dočekali jakom vatrom iz pešadijskog oružja. I pored svega zalaganja ovaj bataljon nije uspeo da ovlada komunikacijom, pa mu je stab brigade naredio da posedne položaje zapadno od s. Skalnice i sačeka dok stupe u borbu ostale jedinice brigade.

Posle smenjivanja delova 5. brigade na položajima k. 514, 495 i 412, u 4,30 časova 4. bataljon je preduzeo napad jednim delom snage pravcem s. Brnasi—Kastav, a drugim delom pravcem sela Goljani.

Bataljon je uspeo do 14. časova da zauzme Kastav, pa je nastavio gonjenje nemačkih delova koji su se povlačili preko Jelovića i Brnetića za Brezu. Posle borbi za k. 455 i k. 574, bataljon je uspeo da uveče istog dana osloboди Brezu.

5. brigada je u toku dana uspela da odbaci neprijateljske snage sa položaja Maričini i k. 660 i izbije pred Skalnicu.

14. brigada je do 13 časova oslobođila Rijeku a potom dva bataljona uputila da gone neprijatelja pravcem Kastav—Permni—Rupe. Jedan bataljon je usmerio svoj napad u pravcu s. Rupe, a drugi u pravcu preko s. Brguda ka s. Šapjane.

U toku 4. maja 6. brigada je produžila napad na neprijateljske položaje koji su se nalazili na liniji: k. 770—Pliševica (k. 770)—k. 710.

Napad je počeo u 5 časova.

2. bataljon je iz Breze krenuo u napad preko Skalnice. U 9,15 časova četa, -koja je bila u prethodnici, napala je nemačke položaje s jedne i druge strane puta — k. 770 i 705 i sama uspela da ih odbaci. U ovo vreme neprijatelj je izvestan deo svojih snaga izbacio u pravcu k. 705 da bi napao bočno snage bataljona. Na ovo je odmah ubaćen jedan vod u borbu i on je uspeo da protera neprijatelja. U 17 časova 2. bataljon sa svima snagama imao je zadatak da izbije na komunikaciju, posedne k. 652 i 658 i produži nastupanje.

3. bataljon se prebacio u 8 časova iz s. Breze za Skalnicu, sa zadatkom da što pre izbije na put Iskra—Lipa, na k. 770 i 704. Napad je počeo u 12 časova. Jedna četa upućena je na put i k. 704. Ovde je neprijatelj pružio ogroženi otpor, te ga ova četa nije mogla proterati. Dovučena su 3 bacača sa zadatkom da tuku neprijatelja i posmenuta kota je zauzeta u 18 časova. Odavde je ova četa krenula u pravcu Iskre, a ostale snage na k. 770 u sadejstvu sa tenkovima, ali napad nije uspeo. Ovde je bataljon zanoćio, održavajući kontakt sa neprijateljem.

1. i 4. bataljon bili su u brigadnoj rezervi.

1. bataljon je 5. maja u 9 časova napao na k. 933 i zauzeo je u 12 časova uz velike napore. Tada su bili na redu: k. 941, 855 i s. Iskra, kojima je bataljon ovlađao do 19 časova.

2. bataljon je izbio na put Sušak—Žabica u 5,30 časova i sukobio se sa neprijateljem na položajima: k. 885, 725, 485, 665, ali je bio prisiljen da se povuče na k. 832

i 760. Na ove položaje neprijatelj je izvršio napad u 11 časova ali je odbijen.

3. bataljon produžio je napad na k. 704 u pravcu s. Iskra preko Grebena i uz pomoć teških bacača uspeo da ovim položajima ovlada.

4. bataljon je bio u brigadnoj rezervi.

Ovom prilikom neprijatelj je vršio protivnapad na levo krilo 3. bataljona, na bezimenu kotu, koja je prelazila više puta iz ruku u ruke. Tu su došli do izražaja topovi brdskog diviziona. Uveče u 20 časova bataljon se povukao na odmor u s. Skalnicu, a sa izvesnim delovima držao je u toku noći kontakt sa neprijateljem.

5. brigada je napadala na k. 660 i Gornji Zemon, a 14. brigada vodila borbe za Šapjane i Rupe.

6. maja 1. bataljon 6. brigade napadao je jednom četom u pravcu k. 757, sa zadatkom da potpomogne napad na Kračinu Novu, a glavninom preko k. 488 i 634 prema s. Jelšanima. Posle kraće ali žestoke borbe neprijatelj je bio odbačen sa navedenih položaja.

2. bataljon je napao u 4 časa preko k. 652 prema Sušaku sa dve čete, koje su sa delovima 5. brigade ušle u ovo mesto bez jačeg otpora. Bataljon je produžio gonjenje neprijatelja u pravcu Kračina Nova—Jelšane, koji je u neredu odstupao, napuštajući sav materijal i naoružanje. 2. bataljon je izbio na k. 643 u 15 časova i potom nastavio gonjenje neprijatelja u pravcu Zemon—Bukovica, preko k. 553 i 661.

3. bataljon je nastavio sa gonjenjem neprijatelja u 5,30 časova pravcem Lipa—Rupe, preko k. 770, 736, 710 i 690 i uspeo da ovlada navedenim položajima. 14. brigada je zauzela s. Rupe.

Na ovaj način je 3. bataljonu bilo olakšano gonjenje neprijatelja u pravcu Jelšana, gde je upotrebljena jedna četa koja je učestvovala sa delovima 14. brigade pri oslobođenju ovog mesta. Pošto su odbačeni iz Jelšana, Nemci su se pod borbom povukli u pravcu Ilirske Bistrice.

Pri kraju dana 6. maja, goneći neprijatelja, jedinice 19. divizije dostigle su sledeće položaje:

5. brigada na liniji: k. 696—Gornji Zemon;

6. brigada, pošto je u toku dana slomila neprijateljski otpor na liniji Sušak—Lipa i pomogla 14. brigadi pri oslobođenju Jelšane, stigla je južno od Ilirske Bistrice;

14. brigada, pošto je u toku dana oslobođila Sapjane i Rupe, goneći neprijatelja, izbila je južno od Ilirske Bistrice na k. 416.

Tako je 19. divizija izbijanjem na liniju: Gornji Zemon—Mala Bukovica potpuno zatvorila sa juga obruč oko snaga 97. nemačkog korpusa u Ilirskoj Bistrici.

Pokušaj da se 97. korpus u toku dana probije u pravcu severa ostao je bez uspeha. Obruč sa severa su zatvorile 7. i 8. divizija. U toku noći 6/7. maja jedinice 19. divizije izvršile su pripreme za konačan obračun sa neprijateljem. Predviđen je napad u zoru 7. maja. Jedinice su u toku noći snabdevene municijom i hranom.

97. nemački korpus je u toku 6. maja pred mrak, bio sabijen na vrlo uskom prostoru u rejonu Ilirske Bistrice. On je branio položaje: k. 711, — k. 757, — k. 799, — s. Vrbovo, — s. Donji Zemon i k. 416.

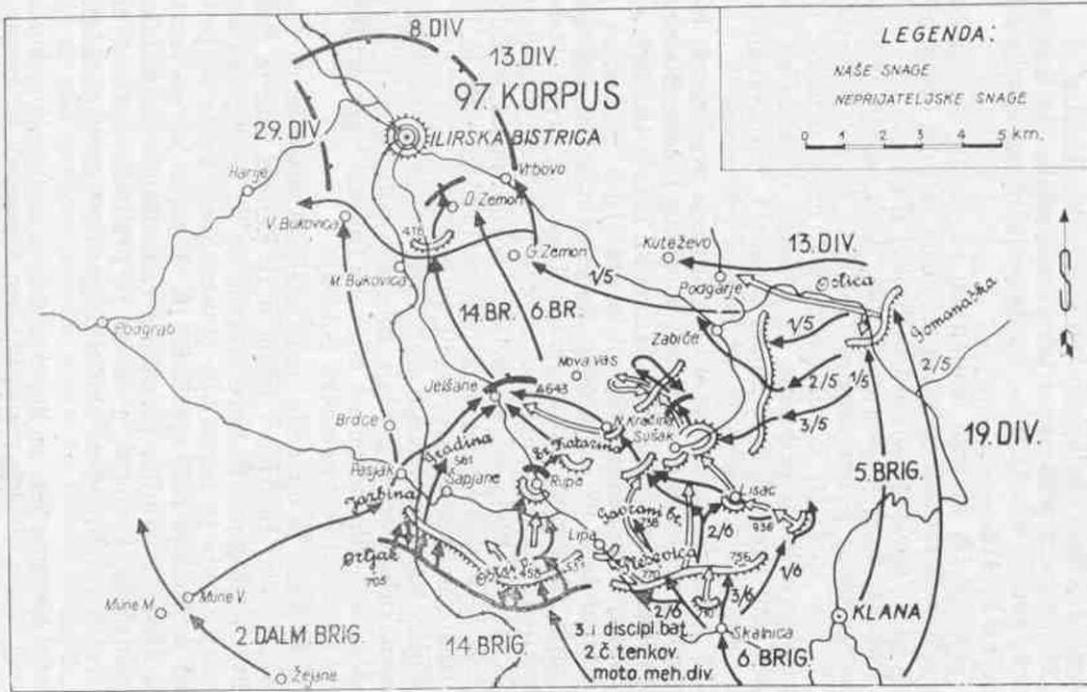
Komandant 97. nemačkog korpusa, čije su jedinice bile pred potpunim uništenjem, zatražio je preko štaba 8. divizije 6. maja uveče da se povedu pregovori o predaji.

Ujutro 7. maja su nastavljene borbe, pošto jedinice još nisu bile obaveštene o ponudi za predaju niti je još bilo izdato naređenje o prekidu vatre.—*

Pošto štab 19. divizije nije znao da su sa Nemcima povedeni pregovori o predaji, njegove jedinice su u zoru 7. maja nastavile borbu na čitavom frontu. Naša artiljerija je snažno tukla nemačke položaje.

6. brigada je odbacila neprijateljske snage iz G. Zemona u Ilirsku Bistricu i izbila u D. Zemon, gde je štab 19. divizije upoznao štabove brigade da se vode pregovori o predaji i tada je borba bila obustavljena. Pošto su pregovori o predaji bili završeni, 19. divizija je, po naređenju štaba 4. armije, pristupila razoružanju pripadnika 97. nemačkog korpusa, a zatim je preuzeila dužnost da čuva ratne zarobljenike. Svaka brigada 19. divizije dobila

^{sifl} U borbama koje su Nemci vodili pri povlačenju iz Rijeke u pravcu Ilirske Bistrice, ranjen je i sam komandant 97. korpusa, general Kibler. Pregovore o predaji sa našim predstavnicima umešto njega vodio je komandant 188. nemačke divizije.

Okruženje i uništenje 97. nemačkog armijskog korpusa (maj 1945.)

je zadatak da razoruža po jednu nemačku diviziju. 6. brigada je razoružala 188. nemačku diviziju u rejonu Rupa, gde je ona, u ovom cilju, bila prebačena.

9. maja je završeno potpuno razoružanje svih nemačkih jedinica. Nemački ratni zarobljenici ostali su u rejonima, gde je vršeno njihovo razoružanje do 15. maja, a tada su prebačeni u specijalno organizovani logor, južno od Sušaka i tu je njihovo čuvanje bilo stavljeno u dužnost 6. brigadi, koja je u tom cilju odvojila jedan deo svojih snaga, a glavnina joj je bila smeštena u bivšim italijanskim kasarnama u Matelji, kraj Rijeke.

97. nemački korpus pretrpeo je vrlo velike gubitke, tako da je pri njegovom zarobljavanju ostalo samo 16.000 preživelih vojnika, podoficira i oficira.

Pošto je zbog Trsta situacija bila ozbiljna, borcima se nije mogao dati zasluženi odmor već je s njima izvedena obuka u rukovanju zaplenjenim oružjem od Nemača, naročito na ručnim bestrzajnim bacačima „Pancer-Faustu".

U borbama na riječkom frontu, od 17. aprila do 8. maja 1945. godine, ne računajući na kraju zarobljenu grupaciju 97. nemačkog korpusa, 6. brigada je nanela neprijatelju teške gubitke: 1.443 mrtvih i 188 zarobljenih nemačkih vojnika, podoficira i oficira i zadobila veliki ratni plen.²¹"

— topova raznih kalibara.	7
— pa-mitraljeza.	3
— pušaka.	436
— šmajsera.	30
— pištolja.	50
— teretnih automobila.	5
— osobnih automobila.	2
— motora bez prikolice	3
— kola dvoosovinskih.	95
— kola jednoosovinskih.	11
— konja.	.75
— radio-stanica.	3
— poljskih kuhinja.	2
— teških mitraljeza.	9
— „šaraca"	23
minobacača . .	12
municije razne	380.000
granata topovskih	53 sanduka

U teškim borbama koje su vodene za proboj fronta Rijeka—Klana, 6. brigada je imala znatne gubitke: poginulih 132, a ranjenih 467 boraca i starešina.⁰⁸

U završnim operacijama koje su vođene za oslobođenje Like, Hrvatskog primorja i Istre, u sastavu 19. divizije 6. brigada je izvršila sve postavljene borbene zadatke.

Naredbom štaba armije br. 26 od 6. jula 1945. godine, pohvaljen je 3. bataljon pod komandom poručnika Nikole Savića i Petra Bergera, za samopregor, hrabrost i požrtvovanje.

Istom naredbom pohvaljeni su: komandant brigado Rade Repac; komesar Kazimir Nekić, pomoćnik komesara brigade Vlade Aleksić; poginuli komandant brigade Dušan Bursać; komandant bataljona Branko Novaković; komandir čete Dane Ožegović; komandir čete Vladimir Dobrić i još jedan broj nižih starešina.

Posebno treba istaći velike zasluge u organizovanju i vođenju brigade u završnim operacijama čitavog štaba, a naročito komandanta 6. brigade majora Radice Repca.

6. dalmatinska brigada je od svog formiranja, 8. oktobra 1943. godine, do oslobođenja naše zemlje i zadnjih

⁰⁸ Poginule starešine:

Dušan Omčikus, zamenik komandira čete; Nikola Tomašević, pomoćnik komesara čete; Sava Stupar, komandir čete; Ilija Gleda, komandant bataljona; Križan Zrilić, zastavnik; Ivan Marić, zastavnik; Paško Bilosnić, zastavnik; Tomislav Strika, zastavnik i Mile Polovina, zastavnik; delegati: Ante Savić, Ante Aralica, Jure Kadija, Božo Ivandić, Milan Romić, Dušan Todorović, Ive Vedrić, Simo Miletić, Sime Bobić i Sava Stupar.

Ranjene starešine: 48

Kapetan, pomoćnik komandanta brigade Vlado Aleksić; komandir čete Mile Ivandić; poručnici Simo Savić, Jovan Jakšić; komesari čete: Vasilj Dobra, Ilija Zorić; pomoćnik operativnog oficira Jandrija Reljić; potporučnici Stevo Marinković, Obrad Kostić, Stipo Cvitan, Avgustin Kolega, Joso Vidajić, Marko Borgin, Ivica Šprljan, Joso Perkov, Ivo Torbarina, Mate Ivanov, Mile Vidačić; zastavnici: Andelko Bekinja, Ivan Batek, Mile Medada, Ivo Skočić, Simo Čular, Pavlo Stošić, Todor Kovačević, Ivan Gašpar, Jakov Meštroy, Jerko Eškinja, Vinko Benčić, Simo Ferara, Jakov Punac, Ante Barbaroša, Jure Prijak, Branko Ljuština, Slavko Corić, Petar Trivić, Pave Pantov, Mile Veldić, Rade Lukić, Dragutin Butko, Dragutin Pravić, Niko Kmeta, Lazo Olujić, Ivan Džodan, Mile Mrkić, Mile Kulešić, Simo Vukša i Mile Milanko.

**Posle završenih borbi za oslobođenje zemlje C. brigada se ukrčava
u brodove u Novom Vinodolu za povratak u severnu Dalmaciju
— maj 1945. godine**

njenih borbenih dejstava, prošla težak put kroz borbe i marševe. Ona je učestvovala u borbama za oslobođenje severne Dalmacije, Bosanske krajine, Grahova, Livna, Mostara, Like, Hrvatskog primorja i Istre.

U toku rata ona je izbacila iz stroja nekoliko hiljada neprijateljskih vojnika i starešina i zaplenila veliku kolicinu ratnog materijala i naoružanja. Gubici brigade su bili znatni. Brigada je imala 380 mrtvih boraca i starešina, a ranjenih 470, što znači da je u toku rata izgubila skoro toliko koliko je iznosilo njeno brojno stanje prilikom formiranja.

Posle oslobođenja naše zemlje, iz redova brigade izrastao je veći broj starešina Jugoslovenske narodne armije: 5 generala, veći broj pukovnika, kao i veliki broj ostalih oficira i podoficira.

U redovima brigade su se borili Srbi i Hrvati, iz severne Dalmacije i Like, stvarajući kroz borbe i zajedničke patnje čvrsto bratstvo i jedinstvo. Ona je bila nosilac toga bratstva i jedinstva kako u mestima iz kojih su poticali njeni borci, tako i na čitavom prostoru gde je vodila borbu. Kroz brigadu je, u toku njenog postojanja, prošlo oko dve hiljade boraca i starešina.